

Territoriale Dagsorden 2030

En fremtid for alle steder

#TerritorialAgenda

A future for all places

Uformelt møde den ministrene med ansvar for
fysisk planlægning, territorial udvikling og/eller
territorial samhørighed

1. december 2020, Tyskland

TERRITORIALE DAGSORDEN 2030

En fremtid for alle steder

I Præambel

- (1) Vi, ministrene med ansvar for fysisk planlægning, territorial udvikling og/eller territorial samhørighed, har i samarbejde med Kommissionen, Europa-Parlamentet, Det Europæiske Regionsudvalg, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg, Den Europæiske Investeringsbank-Gruppe og relevante europæiske og nationale sammenslutninger gennemgået den territoriale dagsorden, der blev lanceret i 2007 og ajourført i 2011. Vi er enige om den territoriale dagsorden 2030.
- (2) Vi opfordrer vores kolleger i nabolandene til at tage den territoriale dagsorden til efterretning og deltage i gennemførelsen heraf på europæisk, tværnationalt, makroregionalt og grænseoverskridende plan. Alle er velkomne til at anvende den territoriale dagsorden i deres lande på nationalt, regionalt og lokalt plan og i samarbejde med andre lande.
- (3) Vi opfordrer alle, der er involveret i fysisk planlægning og politikker for territorial udvikling på alle forvaltnings- og myndighedsniveauer i EU og nabolandene, til at omsætte den territoriale dagsorden i praksis. Den territoriale dagsorden gælder overalt og fokuserer på gensidige forbindelser og borgernes trivsel.
- (4) Den territoriale dagsorden bygger på konklusionerne fra ESPON "State of the European Territory Report" (2019), ESPON "European Territorial Reference Framework" (2019) og Kommissionens "Syvende rapport om økonomisk, social og territorial samhørighed" (2017). Den tager også hensyn til de seneste rapporter om fysisk planlægning, territorial samhørighed og territorial udvikling, EU's samhørighedspolitik og de relevante dele af sektorpolitikkerne fra Kommissionen, Det Europæiske Regionsudvalg og Den Europæiske Investeringsbank-Gruppe.

- (5) Den territoriale dagsorden tager hensyn til de seneste politiske rammer og dagsordener, herunder FN's 2030-dagsorden for bæredygtig udvikling og målene for bæredygtig udvikling (2015), Parisaftalen (2015), De Forenede Nationers nye dagsorden for byerne (2016), Kommissionens oplæg "Towards a Sustainable Europe by 2030" (2019), forslaget til EU's fremtidige samhørighedspolitik 2021-2027 (2018), EU's dagsorden for byerne (2016), det nye Leipzigcharter (2020), Cork 2.0-erklæringen om et bedre liv i landdistrikterne (2016), OECD's principper om bypolitik og politik for landdistrikter (2019) samt den europæiske grønne pagt med investeringsplanen for et bæredygtigt Europa og mekanismen for retfærdig omstilling (2020), Unionens genopbygningsprogram (2020) og de relevante konklusioner fra det østrigske, rumænske, finske og kroatisk formandskab for Rådet for Den Europæiske Union.
- (6) Den territoriale dagsorden udgør en handlingsorienteret ramme til fremme af territorial samhørighed i Europa. Territorial samhørighed er et EU-mål, der blev indført med traktaten om Den Europæiske Union (artikel 3 i TEU). Den indebærer fremme af en afbalanceret og harmonisk territorial udvikling mellem og inden for lande, regioner, byer og kommuner samt sikring af en fremtid for alle steder og mennesker i Europa med udgangspunkt i mangfoldigheden af steder og nærhedsprincippet. Den giver mere lige muligheder, herunder adgang til offentlige tjenester for mennesker og virksomheder, uanset hvor de befinder sig. I bymæssig henseende behandles disse aspekter i det nye Leipzigcharter. Territorial samhørighed styrker solidariteten for at fremme konvergens og mindske ulighederne mellem bedre og mindre velstående steder eller steder, der er bagefter. Territorial samhørighed hjælper alle steder med at opnå resultater og udnytte deres egne aktiver gennem stedbaserede investeringer. Dette gavner Europa som helhed og hvert enkelt land.
- (7) Den territoriale dagsorden understreger betydningen af og udstikker retningslinjer for strategisk fysisk planlægning og opfordrer til at styrke sektorpolitikernes territoriale dimension på alle forvaltningsniveauer. Den søger at fremme en inklusiv og bæredygtig fremtid for alle steder og bidrage til at nå målene for bæredygtig udvikling i Europa.

- (8) Det er vigtigt at begrænse uligheder, der hindrer Europa, lande, kommuner og regioner i at bygge videre på deres succes. Dette kan kun opnås ved at være mere opmærksom på mangfoldigheden af steder i Europa samt deres udviklingspotentiale og udfordringer.
- (9) I forbindelse med revisionen af den territoriale dagsorden har covid-19-pandemien ændret politikudformningen og de fremtidige udviklingsperspektiver. Da konsekvenserne og de politiske reaktioner varierer fra land til land på grund af forskellige forhold, viser pandemien, at territorier har stor betydning og er stærkt afhængige af hinanden. Territorial samhørighed bør spille en vigtig rolle i genopretningsprocessen. Territoriale udviklingspolitikker og samarbejde om fælles mål er afgørende for at øge kommunernes, regionernes og landenes modstandsdygtighed og samtidig styrke deres genopretningsprocesser.
- (10) I overensstemmelse med traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (artikel 174, 175 og 349 i TEUF) bør alle Unionens politikker og aktioner bidrage til økonomisk, social og territorial samhørighed. Det kræver en fælles indsats at arbejde hen imod bæredygtig territorial samhørighed og begrænse ulighederne mellem mennesker og steder. Med henblik herpå skal sektorpolitikker, kommunale, regionale, nationale, europæiske og andre myndigheder samt forskellige samfundsgrupper forene sig. De skal samarbejde for at skabe balance mellem inklusion, bæredygtighed, konkurrenceevne og modstandsdygtighed gennem deltagelsesbaseret og innovativ integreret territorial udvikling.
- (11) Regionale og lokale myndigheder kan have behov for ekstern støtte for at sikre inklusiv og bæredygtig udvikling. En sådan støtte kan ydes inden for rammerne af EU's samhørighedspolitik og politikken for udvikling af landdistrikterne inden for rammerne af den fælles landbrugspolitik, med mål og investeringer i alle regioner. Dette er særlig relevant for områder med mindre velstående fremtidsperspektiver, områder, der er bagefter, og områder, der lider af alvorlige naturbetingede eller demografiske ulemper af permanent art.
- (12) Den europæiske grønne pagt med investeringsplanen for et bæredygtigt Europa og mekanismen for retfærdig omstilling samt relaterede EU-sektorpolitikker og arbejde med langsigtede visioner for landdistrikterne giver

mulighed for at fremme synergier mellem den territoriale dagsorden og EU's overordnede strategier og politikker. Den grønne pagt forbinder målene for grøn omstilling og retfærdig omstilling, da den har til formål at bekæmpe ujævnt spredte virkninger af energiomstillingen, reducere drivhusgasemissionerne og virkningerne af klimaændringer og andre miljømæssige udfordringer. Den sigter mod at gøre klima- og miljøudfordringer til muligheder for alle steder og gøre omstillingen retfærdig og inklusiv for alle. Dermed giver den europæiske grønne pagt mulighed for at fremme synergier mellem den territoriale dagsorden og EU's overordnede strategier og politikker. Det er i tråd med idéen om territorial samhørighed og den stedbaserede tilgang, der bygger på alle steders forskellige potentiale og forbedring af den overordnede territoriale balance i Europa.

- (13) Vi opfordrer dem, der er involveret i territorial udvikling og strategisk fysisk planlægning på alle niveauer, til at tage hensyn til prioriteterne i den territoriale dagsorden. Vi opfordrer også de ansvarlige for udformning og gennemførelse af sektorpolitikker — på alle forvaltningsniveauer — til at tage hensyn til disse prioriteter. Sammenhæng mellem alle EU-politikker, nationale og subnationale politikker er vigtig for den territoriale samhørighed. De fleste politikker har betydelige territoriale virkninger og påvirker mulighederne for territorial udvikling på forskellige måder. Koordinerede og stedbaserede politikker kan øge politikernes sammenhæng og effektivitet betydeligt og mindske de negative virkninger af modstridende politikker.
- (14) Vi opfordrer beslutningstagere og myndigheder i medlemsstater, regioner, storbyområder, byer, kommuner, landdistrikter og andre steder til at bidrage til en inklusiv og bæredygtig fremtid for alle steder og mennesker. Steder med fælles potentiale eller udfordringer kan samarbejde om at finde fælles løsninger. Steder med komplementært potentiale kan undersøge deres komparative fordele sammen for at skabe yderligere udviklingspotentiale. Vi vil gøre det lettere for dem at udvikle mere effektive politiske løsninger gennem et tættere samarbejde.
- (15) Den stedbaserede tilgang til politikudformning bidrager til territorial samhørighed. Den er baseret på horisontal og vertikal koordinering,

evidensbaseret politikudformning og integreret territorial udvikling. Den omhandler forskellige forvaltningsniveauer (tilgang med forvaltning på flere niveauer), der bidrager til nærhedsprincippet. Den sikrer samarbejde og koordinering med inddragelse af borgere, civilsamfundet, virksomheder, videnskabelige institutioner og forskningsinstitutioner samt videncentre. Den sigter i sidste ende mod at frigøre et enestående territorialt potentiale i forbindelse med stedbaseret territorial kapital, viden og aktiver, samtidig med at det anerkendes, at der er behov for skræddersyede løsninger i forskellige typer territorier. Udviklingen og gennemførelsen af europæiske, nationale, regionale og lokale strategier med en stedbaseret tilgang vil bidrage til steders langsigtede udvikling og konkurrenceevne.

- (16) Den territoriale dagsorden og det nye Leipzigcharter deler den stedbaserede tilgang, politikkoordinering og de effektive politiske rammer på flere niveauer som fælles principper. Den territoriale dagsorden slår til lyd for disse principper som overordnede principper for alle steder og politikområder. Det nye Leipzigcharter indeholder retningslinjer for anvendelsen heraf i byer, byområder, deres funktionelle regioner og bynære områder. Vi støtter derfor et styrket samarbejde mellem og på tværs af geografiske niveauer, herunder partnerskaber mellem by og land.
- (17) Som fastsat i det nye Leipzigcharter sikrer principperne om god byforvaltning og kvalitetsdesign attraktive, inklusive, holdbare og fleksible steder, der bidrager til at gøre dem mere behagelige og attraktive for mennesker at arbejde, bo og nyde godt af. Det er afgørende, at de offentlige myndigheder proaktivt planlægger et inklusivt design af høj kvalitet, når de overvejer udviklingen i vores byer og landsbyer.
- (18) Vi opfordrer lokalsamfund og civilsamfund i hele Europa til at hjælpe med at overvinde de voksende udviklingsforskelle mellem mennesker og mellem steder. At bygge bro mellem mennesker med forskellige indkomster, uddannelsesmæssig baggrund, kulturer, traditioner og religioner er nøglen til at holde Europa sammen. Vi vil lette samarbejdet og øge solidariteten mellem civilsamfundet for at mindske segregering og fremme social inklusion samt bruge mangfoldighed som et aktiv for alles trivsel.

(19) Mangfoldigheden af steder i Europa er et underudnyttet potentiale. Stedbaseret politikudformning kan bidrage til at frigøre uudnyttet potentiale. En fælles indsats på tværs af sektorpolitikker, forvaltningsniveauer, steder og samfundsgrupper er afgørende for et inklusivt og bæredygtigt Europa, der tilbyder fremtidsudsigter for alle mennesker og steder, beskytter fælles eksistensgrundlag og former overgange.

II Hvorfor vi er nødt til at handle

- (20) Nylige undersøgelser, herunder fra ESPON, Kommissionen, Det Europæiske Regionsudvalg, Den Europæiske Investeringsbank, Verdensbanken og andre internationale, nationale og regionale aktører, viser, at Europa står over for store økonomiske, sociale og miljømæssige udfordringer, men at det også har et stort potentiale til at forbedre levevilkårene alle steder og for alle mennesker. Dette kræver politiske reaktioner med en stærk territorial dimension og koordinerede tilgange, der anerkender og anvender de forskellige steder og særlige forhold.
- (21) Europa har mange forskellige typer områder, f.eks. hovedstadsregioner, storbyområder, små og mellemstore byer, bynære områder, landdistrikter, indre randområder, randområder, nordligste områder, tyndt befolkede områder, øer, kystområder, bjergområder, regioner i den yderste periferi, grænseoverskridende regioner, makroregioner, områder med demografisk tilbagegang og områder med økonomisk omstilling og industriel omstilling. Disse har meget forskellige udviklingspotentialer og udfordringer. På alle niveauer, fra sublokalt til fælleseuropæisk, er der voksende økonomiske og sociale forskelle mellem steder og mellem mennesker, samtidig med at der er miljømæssige risici og belastninger. Disse forskelle skyldes stordriftsfordele, ulige adgang til markeder og kvalificeret arbejdskraft samt forskelle i kvaliteten af forvaltningen og de offentlige tjenester. Desuden påvirker forbindelser og strømme mellem steder, navnlig langs korridorer, mulighederne for at realisere potentiale eller reagere på udfordringer.

Kvaliteten af forvaltning og styring

- (22) Kvaliteten af forvaltningen og styringsprocesserne er et vigtigt tværgående princip for lokal, regional, national og europæisk udvikling. Den er vigtig for velfærden i samfundet og er en forudsætning for en langsigtet bæredygtig

forøgelse af levestandarder, investeringer, social tillid og politisk legitimitet. Udvikling og gennemførelse af integrerede stedbaserede strategier og investeringer kræver samarbejde på tværs af sektorpolitikker samt forvaltnings- og styringsniveauer, samtidig med at lokalsamfundene inddrages. Løbende kapacitetsopbygning på alle niveauer er særlig vigtig for at fremme en partcipatorisk gennemførelse af strategierne.

- (23) Som fremhævet i den syvende samhørighedsrapport varierer kvaliteten af forvaltning og styring på alle niveauer i Europa. De største forskelle er mellem landene, men der er også variationer inden for de enkelte lande. Dårlig kvalitet i forvaltningen og styringen risikerer at mindske den marginale nytteværdi og afkastet af investeringer i infrastruktur, menneskelig kapital og teknologi i territoriet.

Mennesker og steder glider fra hinanden

Stigende ubalancer og uligheder

- (24) Forandringerne i Europas sociale og økonomiske geografi ledsages af voksende uligheder, som medfører at mennesker og steder glider fra hinanden. Nogle samfundsgrupper og samfund har den opfattelse, at europæiske og nationale mål og perspektiver ikke imødekommer deres bekymringer og fremtidsudsigter. Dette kommer til udtryk i debatten om "utilfredshedens geografi". De voksende sociale og økonomiske uligheder i Europa har en reel fysisk dimension såsom segregation i byer, landdistrikter eller regioner, i regioner eller lande og i Europa. Stigende ulighed og skævhed fører til betydelige forskelle i fremtidsperspektiverne. Den territoriale dagsorden fremhæver disse udfordringer og gør de politiske beslutningstagere opmærksom på dem.
- (25) Der er behov for handling på følgende områder:
- (26) **Livskvalitet:** Det underliggende mål for alle offentlige politikker bør være at øge borgernes trivsel og livskvalitet. Disse rækker ud over økonomiske resultater, levestandarder og rent materielle aspekter til også at omfatte adgang til offentlige tjenesteydelser af høj kvalitet, fri bevægelighed og arkitektur og

byggede miljøer, der er sunde, modstandsdygtige og af høj kvalitet. De har også en territorial dimension, der spænder fra uligheder mellem kvarterer, såsom social udstødelse og fattigdom i byerne, til uligheder mellem regioner og lande.

- (27) **Tjenesteydelser af almen interesse:** De offentlige tjenesters tilgængelighed, nærhed, prisoverkommelighed og kvalitet er vigtige for livskvaliteten og erhvervsudviklingen. Behov for større omkostningseffektivitet og effektiv offentlig forvaltning kan føre til tilbagetrækning eller gruppering af tjenester på visse steder. Samtidig stiger forventningerne til tilgængelighed og kvalitet. Forskelle i adgangen til tjenesteydelser af almen interesse risikerer at få tjenesteydere, virksomheder og sociale aktiviteter til at flytte til områder med bedre adgang på mellemlang til lang sigt. Nye teknologier til onlinetjenester kan mindske randområdernes følsomhed over for et sådant udflytningspres. Samtidig er der stigende udfordringer med hensyn til adgang til økonomisk overkommelige boliger i nogle områder, især hvor midlertidig indkvartering og turismetjenester reducerer boligmassen betydeligt, hvilket bidrager til hjemløshed, gentrificering og social udstødelse.
- (28) **Demografiske og samfundsmæssige ubalancer:** Aldring, indenlandsk og intraeuropæisk migration, herunder affolkning, udgør udfordringer for Europas velfærdssystemer og for lokal og regional udvikling. Denne demografiske dynamik har alvorlige sociale konsekvenser, herunder øget social udstødelse og ulighed samt udfordringer for levering af offentlige tjenesteydelser, arbejdsmarkeder og boliger. Aldring og migration peger i retning af yderligere koncentration i byområder sammen med affolkning i landdistrikter og randområder. Dette gælder især fjerntliggende områder, som mangler adgang til offentlige tjenester og økonomiske og sociale muligheder. Migrationsstrømme uden for Europa, herunder udvandring af unge og talentfulde personer og indvandring af flygtninge, kan forværre disse udfordringer.
- (29) **Digitalisering og den 4. industrielle revolution:** Digitalisering og disruptive teknologier vil forme den økonomiske og samfundsmæssige udvikling i Europa. Den 4. industrielle revolution vil føre til sammensmeltning af teknologier og til, at linjer mellem fysiske, digitale og biologiske systemer bliver udvisket, hvilket vil

ændre arbejdsmarkedet betydeligt. Økonomisk koncentration og nye tekniske løsninger, der hurtigt indføres i hele verden, skaber i stigende grad "vinderen taget det hele"-økonomier. Dette giver yderligere relevans for regioner og byområder, der befinder sig i en økonomisk overgangsproces. Offentlige myndigheder og beslutningstagere er nødt til konstant at innovere og deltage i interessentdialoger for at forberede overgange og udforme politikker effektivt. Dette kræver også, at der tages hensyn til databeskyttelse og retten til privatlivets fred, digitaliseret forvaltning og europæisk digital omstilling. Kløfter inden for uddannelse, digitale færdigheder og bredbåndsadgang er en vigtig faktor i de øgede territoriale uligheder. Ældre og mennesker, der bor i fjerntliggende landdistrikter (f.eks. i bjergområder eller på øer), risikerer ofte at blive udelukket fra digitale omstillingsprocesser.

- (30) **Beskæftigelse og økonomisk udvikling:** De lokale og regionale økonomier i Europa er tæt forbundne og indbyrdes afhængige gennem komplekse værdikæder. De økonomiske og beskæftigelsesmæssige udsigter påvirkes af lokale udviklingsbetingelser, som ligger uden for de lokale, regionale, nationale og europæiske beslutningstageres indflydelse. Nogle steder er der en tendens til bedre økonomiske resultater og beskæftigelsesmuligheder, f.eks. på grund af højere niveauer af konkurrenceevne, finansiell kapacitet og investeringskapacitet, attraktive investeringsvilkår, gunstigt erhvervsklima, udviklede regionale infrastrukturer, effektive regionale innovationssystemer, højere niveauer af forsknings-, udviklings- og innovationsaktiviteter, adgang til god uddannelse, kvalificeret arbejdskraft samt gode iværksætter- og naturmiljøer. Dette styrker de bedre stillede steders relative position og fastholder forskellene og ubalancerne yderligere. Et andet vigtigt aspekt er byvækst og polycentrisk udvikling.
- (31) **Indbyrdes afhængighed mellem steder:** Selv om nogle steder i Europa glider væk fra hinanden, er der også en voksende indbyrdes afhængighed mellem steder. Disse positive og negative eksterne virkninger betyder, at udviklingen på ét sted påvirker potentialet et andet sted, således at ændringer i en del af Europa kan påvirke andre dele af kontinentet. Denne indbyrdes afhængighed er mest synlig i koncentrationen af økonomier og de voksende forskelle mellem blomstrende områder (ofte storbyområder) og områder i tilbagegang (ofte

landdistrikter). Den er synlig i den vedvarende opdeling mellem centrale områder og randområder i Europa og på nationalt plan. Interne og navnlig EU's ydre grænser har uligheder og forskelle i de retlige, sociale og politiske systemer, der påvirker lokal og regional udvikling. Hindringer for integration mellem steder kan føre til underudnyttede menneskelige, kulturelle, økonomiske og økologiske ressourcer i grænseregioner, hvilket forværrer deres perifere position og sociale udstødelse.

- (32) **Global integration:** Europa er tæt forbundet med den globale økonomi. Den lokale og regionale udvikling i Europa påvirkes af globale strategier og af geopolitisk og socioøkonomisk udvikling, der rækker ud over de lokale og regionale beslutningstageres indflydelse, herunder dynamikker i Eurasien og Middelhavsområdet. Mange europæiske borgere og virksomheder deltager i verdensomspændende sociale og økonomiske netværk. Derfor er udviklingen i de europæiske regioner, storbyområder og byer forbundet med andre steder og strømmen af varer, tjenesteydelser, investeringer, mennesker og idéer rundt om i verden. En eksogen udvikling påvirker kort sagt udviklingsperspektiverne for steder i Europa. Hverken potentialet eller sårbarhederne i forbindelse med den globale udvikling er ligeligt fordelt over hele Europa. Covid-19-pandemien har desuden blotlagt de globale forsyningskæders skrøbelighed og manglende modstandsdygtighed i flere økonomiske sektorer og territorier.

Bæredygtig udvikling og klimaændringer

Øget pres på miljøet

- (33) Globale udfordringer for bæredygtig udvikling er yderst relevante for den lokale og regionale udvikling og for levevilkårene i Europa. Dette vedrører især klimaændringer, miljøforringelse og omstillingen til en klimaneutral økonomi. Det stigende behov for at tackle klimaændringer, modstandsdygtighed og omstillingen til mere bæredygtig udvikling fremhæves i politiske og samfundsmæssige debatter som understreget af FN's mål for bæredygtig udvikling. Disse bekymringer omsættes strategisk til en EU-dagsorden gennem den europæiske grønne pagt og landerapporterne under det europæiske

semester. En overgang til bæredygtig udvikling rummer forskellige muligheder og udfordringer for forskellige landdistrikter, byer og regioner.

- (34) Der er behov for handling på følgende områder:
- (35) **Klimaændringer:** Virkningerne af klimaændringerne varierer betydeligt blandt geografiske regioner i Europa med forskellige grader af sårbarhed. De øgede risici for stigende vandstand i havene, hedeølger, skovbrande, tørke, ørkendannelse, anden areal- og jordforringelse, oversvømmelser og andre naturlige og blandede naturbetingede og tekniske risici kræver stedbaserede reaktioner, samarbejde og koordinerede politikker. Foranstaltninger til modvirkning af og tilpasning til klimaændringer kan endda skabe nye udviklingsmuligheder for steder. Disse kan vedrøre landbrug, bioøkonomi, grønne, blå og cirkulære økonomier samt produktion af vedvarende energi. Virkningerne af klimaændringerne samt afbødnings- og tilpasningsforanstaltninger afhænger af den territoriale kontekst og kræver skræddersyede løsninger på alle niveauer.
- (36) **Tab af biodiversitet og arealanvendelse:** Det hurtige menneskeskabte tab af biodiversitet udgør en alvorlig risiko for økosystemerne og levevilkårene på lang sigt. Dette påvirker eksistensgrundlaget, livskvaliteten og lokale økonomier. Øget land- og kystudnyttelse, arealbefæstelse og byspredning reducerer åbne områder, biodiversitet og frugtbar jord, samtidig med at de bidrager til varmeøer i byområder, der påvirker økosystemernes funktion. Samtidig rummer forladte, forsømte og underudnyttede steder potentiale for ændringer i arealanvendelsen.
- (37) **Luft-, jord- og vandkvalitet:** Dette er afgørende for menneskers trivsel. Luftforurening, støj, forurenede jord og forurenede grund- og overfladevandområder forårsager alvorlige sundhedsproblemer, der kan hænge sammen med social ulighed. Der er forskelle i adgangen til ren luft, vand og jord, ikke kun mellem lande og regioner, men også mellem byområder og landdistrikter samt i byer og storbyområder.
- (38) **Sikker, økonomisk overkommelig og bæredygtig energi:** De europæiske borgere og virksomheder har brug for adgang til bæredygtige, sikre og

prismæssigt overkommelige energiforsyninger. Dette er vigtigt for den lokale og regionale udvikling. En betydelig import fra tredjelande, der er sårbare over for økonomisk eller politisk ustabilitet, øger problemerne med energisikkerhed. Svingende energipriser og stigende emissioner understreger behovet for bæredygtige og modstandsdygtige løsninger såsom vedvarende energi, grønnere, dekarboniserede økonomiske aktiviteter og andre foranstaltninger, der øger energieffektiviteten og reducerer energiforbruget. Utilstrækkelig energiinfrastruktur og afhængighed af eksisterende net kræver en diversificeret energiproduktion og -forsyning samt udvikling og integration af energimarkedet.

- (39) **Retfærdig omstilling:** Opnåelse af en klimaneutral økonomi inden 2050 kræver dekarboniseringsforanstaltninger i hele Europa. De økonomiske, miljømæssige og sociale omkostninger ved denne omstilling er særligt høje for de områder og befolkninger, der er mest afhængige af fossile brændstoffer og industrier, der udleder betydelige mængder drivhusgasser. Målet med en retfærdig omstilling er at sikre, at udviklingen hen imod en klimaneutral økonomi sker på en retfærdig måde, at ingen lades i stikken og at der sikres en høj livskvalitet for alle. Der er behov for investeringer for de territorier, der påvirkes negativt af omstillingsprocessen, ved at sætte regioner og mennesker i stand til at håndtere de sociale, økonomiske og miljømæssige virkninger af omstillingen til en klimaneutral økonomi senest i 2050.
- (40) **Cirkulære værdikæder:** Den cirkulære økonomi er et vigtigt mål for en kulstof-/klimaneutral økonomi. Den cirkulære økonomi sigter mod at lukke materiale- og energikredsløb gennem langsigtet design, vedligeholdelse, reparation, genbrug, genfremstilling, renovering og genanvendelse. Industrielle symbioseprocesser i regionale værdikæder er vigtige. De europæiske økonomiers omstilling til en stedbaseret cirkulær og kulstof-/klimaneutral model har en territorial dimension og kan styrke funktionelle regioner. Steders økonomiske velstand afhænger af deres etablerede og nystartede virksomheders konkurrenceevne og kreativitet samt af lokale aktiver, karakteristika og traditioner, kulturel, social og menneskelig kapital og innovationskapacitet. Generelt er byområder bedre placeret til at opfange relaterede tendenser end tyndt befolkede områder og indre randområder, som ofte mangler kritisk masse. Større og mindre byer samt steder med et højt

niveau af håndværk kan ikke desto mindre drage fordel af en cirkulær økonomi i form af reparations-, genbrugs- og deleaktiviteter på lokalt og regionalt plan.

- (41) **Natur, landskab og kulturarv:** Natur- og kulturarven er lokale og regionale udviklingsaktiver, der giver enestående muligheder for udvikling og levemiljøer af høj kvalitet. Bæredygtig og effektiv udnyttelse af ressourcerne bør være til gavn for lokalsamfundene og fremme lokale forretningsmuligheder. Overudnyttelse af disse aktiver kan imidlertid true en lokal eller regional økonomi. Urbanisering, intensivt landbrug og fiskeri, energiproduktion, minedrift, industriaktiviteter, transport og andre infrastrukturudviklinger kan forårsage alvorlige problemer, især når de ikke er koordineret. Øget og ukoordineret udnyttelse af maritime rum- og havressourcer kan påvirke bæredygtig udvikling, mens ændringer i land- og havanvendelse, urbanisering og masseturisme truer kulturelle aktiver og landskaber og kan fragmentere naturlige habitater og økologiske korridorer.

Behov for handling

- (42) I Europa har de voksende uligheder mellem steder og mellem mennesker samt den uholdbare udvikling nået et kritisk niveau. Der er behov for en øget samordnet indsats på alle geografiske og forvaltningsmæssige niveauer for at sikre positive fremtidsperspektiver for alle mennesker, samfund og steder i Europa. Tiden er inde til bedre at forstå og i tilstrækkelig grad tage fat på de territoriale virkninger af sektorpolitikkerne. Vi søger at bidrage til bæredygtig udvikling og holde Europa sammen ved at opfylde følgende territoriale prioriteter for Europa.

III Territoriale prioriteter for Europa

(43) For at sikre en bæredygtig fremtid for alle steder og mennesker i Europa er der behov for tiltag baseret på:

- en fælles forståelse af, at udviklingsbehov og virkninger af fremtidig udvikling varierer fra sted til sted i Europa, som kan øges gennem udveksling af viden og erfaringer fra specifikke løsninger og tilhørende støtteordninger
- samarbejde og koordinering mellem steder, myndighedsniveauer, politikområder og samfundsgrupper med henblik på at håndtere komplekse spørgsmål og udnytte forskellige muligheder, herunder gennem EU's samhørighedspolitik, politikken for udvikling af landdistrikter, Interreg eller andre værktøjer, der fremmer integreret territorial eller lokal udvikling.

(44) Vi definerer derfor to overordnede mål, nemlig et retfærdigt Europa og et grønt Europa, som har seks prioriteter for udviklingen af det europæiske område som helhed og for alle steder i det europæiske område.

ET RETFÆRDIGT EUROPA

der tilbyder fremtidsperspektiver for alle steder og mennesker

(45) Prioriteterne for et retfærdigt Europa understreger den territoriale dimension og den fysiske planlægnings bidrag til de overordnede politiske prioriteter. Disse prioriteter omfatter økonomisk, social og territorial samhørighed, den europæiske søjle for sociale rettigheder, et Europa tættere på borgerne, en mere inklusiv, bæredygtig og integreret udvikling af steder, retfærdig omstilling og territorial integration i Europa.

ET AFBALANCERET EUROPA

En mere afbalanceret territorial udvikling ved hjælp af Europas mangfoldighed

- (46) Europas territoriale mangfoldighed rummer et betydeligt udviklingspotentiale. Dette kan bidrage til en mere afbalanceret territorial udvikling, modvirke overdreven koncentration, styrke sekundære vækstopoler og mindske ulighederne mellem mennesker og mellem steder. Samarbejde i polycentriske netværk af byer, storbyområder og regioner bidrager til at sprede udviklingspotentialet mere optimalt. Vi vil derfor tage skridt til at tilskynde bydele, lokalsamfund, kommuner, amter, regioner og medlemsstater til at samarbejde om svar på globale samfundsmæssige udfordringer og forbedring af arbejds-, leve- og forretningsforholdene alle steder samt styrkelse af den socioøkonomiske velstand, innovationskapaciteten, positioner i globale værdikæder og den globale konkurrenceevne i hele Europa.
- (47) Polarisering mellem Europas kerne og dets periferi, dets hovedstæder, storbyområder, byer, landdistrikter og områder med geografiske og demografiske karakteristika underminerer en afbalanceret territorial udvikling. Især små og mellemstore byer har et underudnyttet potentiale til at dæmpe polariseringen. De spiller en afgørende rolle for den regionale økonomiske udvikling og sociale velfærd, navnlig for national og international tilgængelighed og tilstrækkelig adgang til tjenesteydelser på lokalt og regionalt plan. Polycentriske netværk kan også bidrage til en mere bæredygtig transport. Vi opfordrer politiske beslutningstagere på alle niveauer til at fremme polycentriske udviklingsmodeller, der tilbyder alle steder en rolle.
- (48) Europa har alsidige territorier såsom kystområder, øer, bjergområder, indre randområder, sletter, floddale og søer. Alle disse territorier har unikke udviklingsudfordringer og -potentiale, selv om deres afsides beliggenhed og de særlige kendetegn ved regionerne i den yderste periferi betyder, at de står over for særlige udviklingsmæssige udfordringer. Vi vil træffe foranstaltninger for at tilskynde beslutningstagere på alle forvaltningsniveauer til at frigøre det unikke potentiale i territorier med specifikke geografiske områder og på passende vis tackle disse områders begrænsninger gennem integrerede og samarbejdsbaserede tilgange.

FUNKTIONELLE REGIONER

Konvergerende lokal og regional udvikling, mindre ulighed mellem steder

- (49) Byer af alle størrelser er drivkræfter for økonomisk og social udvikling og attraktive steder at bo, arbejde, besøge og investere. Samarbejde og netværkssamarbejde i og mellem byer og deres omkringliggende områder i samme funktionelle region skaber udviklingsperspektiver for alle steder under hensyntagen til behovet for at fremme forbindelserne mellem byområder og landdistrikter. Sådanne funktionelle regioner bryder ofte med eksisterende administrative afgrænsninger. De varierer afhængigt af funktionel karakter og sammenkobling, er meget dynamiske og kan ændre sig over tid. Beslutningstagere i større og mindre byer, der kigger ud over deres administrative grænser for at samarbejde med deres omkringliggende områder, kan hjælpe deres områder med at fungere som drivkraft for intraregional vækst. Dette er til gavn for, og ikke på bekostning af, de omkringliggende samfund og landdistrikter. Sammen kan byer og deres omkringliggende områder sikre et sundt og økonomisk overkommeligt miljø, undgå yderligere byspredning og reducere arealforbruget. Vi vil søge dialog med beslutningstagere i byer af alle størrelser for at anvende en integreret tilgang til forvaltning på flere niveauer. Dette indebærer inddragelse af personer fra forskellige forvaltningsniveauer, navnlig lokale og regionale, samt forskellige politikområder og samfundsgrupper.
- (50) Europa har alsidige byområder, bynære områder, landdistrikter, randområder og tyndt befolkede områder. Nogle af disse lider under segregation eller er udsat for alvorlig affolkning. Deres udvikling hænger tæt sammen med særlige lokale karakteristika og forhold til andre steder, tilgængelighed og adgang til offentlige tjenester, uddannelsesmuligheder og internetforbindelser, diversificerede økonomiske aktiviteter og iværksætterånd samt deres økologiske funktioner og økosystemtjenester. I bymæssig henseende behandles disse aspekter i det nye Leipzigcharter. Vi vil samarbejde med lokale og regionale beslutningstagere om at styrke samarbejdet om langsigtede stedbaserede strategier for disse områder og tage fat på bæredygtige funktionelle forbindelser mellem naboer, herunder gennem fysisk

planlægning og instrumenter under EU's samhørighedspolitik, politik for udvikling af landdistrikter samt EU-politikker såsom integrerede territoriale investeringer (ITI), lokaludvikling styret af lokalsamfundet (CLLD — LEADER) eller andre værktøjer, der fremmer integreret territorial eller lokal udvikling. Disse kan allerede eksistere i territoriet.

INTEGRATION UD OVER GRÆNSER

Lettere at bo og arbejde på tværs af nationale grænser

- (51) Territorialt og maritimt samarbejde mellem steder i forskellige lande bidrager til at udnytte udviklingspotentialer bedre og tackle fælles udfordringer. Ved at forene kræfterne på tværs af grænserne, herunder i Interreg-programmer og -projekter, kan der skabes en kritisk masse for udvikling og fremme af synergier, samtidig med at den økonomiske, sociale og miljømæssige fragmentering og de negative eksterne virkninger mindskes. Dette omfatter økosystemer, natur- og kulturarv, arbejdsmarkeder, levering af offentlige tjenester og bynetværk opdelt af indre eller ydre grænser, land- eller søgrænser. Vi vil gøre en indsats for at integrere et stabilt grænseoverskridende, tværnationalt og interregionalt samarbejde i makroregionale, nationale, regionale og lokale udviklingsstrategier. Eksempler på stabile tilgange, der letter samarbejdet mellem administrative områder ud over enkeltprojekter, omfatter strategisk Interreg-samarbejde, Det Europæiske Institut for Innovation og Innovationsfællesskabs initiativ vedrørende videns- og innovationsfællesskaber (EIT's VIF-initiativer), platforme for strategi for intelligent specialisering (S3), EU's strategiske værdikædekonsortier, Horisont Europa-samarbejde, europæiske grupper for territorialt samarbejde (EGTS), mainstreamprogrammer under EU's samhørighedspolitik, makroregionale strategier, samarbejde mellem storbyområder, forvaltning af funktionelle regioner, grænseoverskridende planlægning og retlige grænseoverskridende aftaler. Vi støtter også udviklingen af nye strategiske dokumenter, hvor det er nødvendigt, og fremme af fælles udvikling, der inddrager borgerne på tværs af grænserne.
- (52) Der er stadig mange juridiske og administrative hindringer for at udbyde samarbejdet på tværs af grænserne. Vi vil intensivere dialogen med politiske beslutningstagere på alle forvaltningsniveauer for at koordinere nationale

sektorpolitikker mellem lande og mindske eksisterende hindringer for samarbejde.

ET GRØNT EUROPA

der beskytter fælles eksistensgrundlag og former samfundsmæssig omstilling

- (53) Prioriteterne for et grønt Europa understreger den territoriale dimension og den fysiske planlægnings bidrag til overordnede politiske prioriteter såsom FN's mål for bæredygtig udvikling, konventionen om den biologiske mangfoldighed, den europæiske grønne pagt, Parisaftalen, EU's biodiversitetsstrategi frem til 2030, den europæiske landskabskonvention og EU's skovstrategi. Andre relevante prioriteter vedrører et Europa, der er klar til den digitale tidsalder, bæredygtig mobilitet og et fuldt integreret europæisk transportnet, overgangen til en cirkulær økonomi i Europa og anvendelsen af en økosystembaseret tilgang.

ET SUNDT MILJØ

Bedre økologiske eksistensgrundlag, klimaneutrale og modstandsdygtige byer og regioner

- (54) Økosystemer, herunder landbrug, skove, græsarealer, ferskvand og marine økosystemer, er afgørende for menneskets eksistens og vigtige for bæredygtig udvikling på lang sigt. Det er et fælles ansvar at sikre, at de er bæredygtigt tilgængelige for den brede offentlighed, velfungerende, modstandsdygtige, forbedrede, i sund tilstand og at de genererer indtægter for lokalbefolkninger og virksomheder. Dette bidrager til at modvirke klimaændringer, bekæmpe tabet af biodiversitet, sikre levering af økosystemtjenester og øge offentlighedens bevidsthed om ovenstående. Integreret forvaltning er særlig vigtig under hensyntagen til forskellige geografiske forhold. Vi støtter udviklingen af naturbaserede løsninger samt grønne og blå infrastrukturnetværk, der forbinder økosystemer og beskyttede områder inden for fysisk planlægning, arealforvaltning og andre politikker, og udviklingen af nye krisestyringsværktøjer for at øge sikkerheden og modstandsdygtigheden for steder.

- (55) Klimaændringer og tab af biodiversitet risikerer at udhule eksistensgrundlag. Risiko- og katastrofehandling samt forebyggende foranstaltninger er vigtige for opbygningen af modstandsdygtige samfund. Vi vil respektere de naturlige grænser for Europas fælles eksistensgrundlag og øge modstandsdygtigheden på alle steder, der påvirkes af klimaændringer. Dette kan gøres ved at udvikle lokale og regionale strategier for klimaneutrale byer og regioner. Mulige afbødende foranstaltninger og tilpasningsforanstaltninger omfatter fremme af bæredygtig arealanvendelse, åbne områder og offentlige grønne områder, genopretning af nedbrudte arealer og kystområder, bekæmpelse af skovrydning og bevarelse af have og vandområder. Andre foranstaltninger kan omfatte forebyggelse af byspredning og varmeøer i byerne, gennemførelse af grøn infrastruktur, forbedring af luftkvaliteten, sikring af ingen nettoinddragelse af land inden 2050, styrkelse af leveringen af økosystemtjenester og forbedring af integrationen af landbaseret og maritim fysisk planlægning.
- (56) Europas natur- og kulturarv er et enestående og mangfoldigt aktiv, der skal beskyttes, forvaltes og videreudvikles. Områder, der er rige på natur- og kulturarv eller unikke landskaber, skal bruge disse aktiver og deres uudnyttede potentiale bedst muligt. De skal skabe balance mellem naturbevarelse, bæredygtig udnyttelse af naturressourcer og økonomisk udvikling, herunder ved at skabe miljøvenlige job, fremme vækst og velfærd i lokalsamfundet eller samarbejde med innovative sociale iværksættere. Vi vil koncentrere os om at styrke bevidstheden og give lokale og regionale samfund mulighed for at beskytte, rehabilitere, udnytte og genanvende deres (byggede) miljøer, landskaber, materielle og immaterielle kulturelle aktiver og andre unikke værdier ved hjælp af instrumenter under EU's samhørighedspolitik, politik for udvikling af landdistrikter, fysisk planlægning eller andre værktøjer, der bl.a. fremmer integreret territorial eller lokal udvikling. Disse kan allerede være til stede i området.

CIRKULÆR ØKONOMI

Stærke og bæredygtige lokale økonomier i en globaliseret verden

- (57) Cirkularitet betyder forvaltning af materiale-, vand- og energistrømme. Det omfatter genbrug og genanvendelse af produkter, herunder bygninger, byggematerialer og spildevand, baseret på livscyklusvurdering og energirenovering af bygninger. De europæiske økonomiers omstilling til en stedbaseret cirkulær og kulstof-/klimaneutral økonomi afhænger af de lokale og regionale aktørers konkurrenceevne og aktiver. I en globaliseret økonomi kræver dette, at der opbygges industrielle symbioseprocesser, som forener den globale konkurrenceevne og lokale aktiver. Vi støtter Europas omstilling til en cirkulær økonomi og udviklingen af stedbaserede industrielle symbioseprocesser, der også tager hensyn til behovet for bæredygtig jordbunds- og arealanvendelse.
- (58) For bedre at udnytte Europas mangesidede territoriale aktiver til omstillingen til en cirkulær økonomi støtter vi udviklingen af lokale og regionale strategier for cirkulær økonomi, der forbinder lokale og globale økonomier. Disse strategier bør bygge på lokale aktiver og evnen til at innovere og samtidig kombinere energiprocesser og økonomiske omstillingsprocesser for en stedbaseret cirkulær økonomi. Strategier for intelligent specialisering og europæiske forsknings- og innovationspolitikker, såsom Horisont Europa eller det fælles programlægningsinitiativ Urban Europe, kan spille en vigtig rolle i omstillingen til den cirkulære økonomi.
- (59) Lokale produkter, markeder, erhvervsmiljøer, uddannelse, iværksætteri, øget selvforsyning og stærke lokalsamfund er vigtige for at skabe robuste lokale økonomier og fordele for miljøet. Diversificerede lokale økonomier bidrager til at mindske sårbarheden over for eksterne kræfter og støtter samtidig energiomstillingsprocesser og økonomiske omstillingsprocesser. Vi opfordrer til en styrkelse af innovationskapaciteten i alle regioner, herunder lokale strategier for energiomstilling og foranstaltninger inden for byggeri, transport og bioøkonomi.

BÆREDYGTIGE FORBINDELSER

Bæredygtig digital og fysisk konnektivitet for steder

- (60) Fysiske og digitale forbindelser er vigtige for de europæiske samfund og økonomier og udgør store miljømæssige udfordringer. Derfor er der behov for intelligente, bæredygtige og sikre former for transport og konnektivitet, navnlig for at støtte prioriteringerne for et afbalanceret Europa og funktionelle regioner.
- (61) Overgangen til et bæredygtigt digitalt samfund kan støtte en decentraliseret og bæredygtig udvikling. E-inklusion, hvor mennesker, virksomheder og steder drager fordel af digitalisering, afhænger af fair og økonomisk overkommelig adgang til internet af høj kvalitet, næste generation af mobiltelefonforbindelser og digitale færdigheder — samtidig med at der tages hensyn til bæredygtigheds- og sundhedsspørgsmål. Dette gælder især adgang til e-forvaltning og e-tjenester af almen interesse, som påvirker livskvaliteten og konkurrenceevnen på steder. Vi vil opfordre interessenterne til at indlede en dialog om behovet for tilstrækkelig adgang til hurtige faste og mobile kommunikationsnetværk alle steder og behovet for en digital infrastruktur med et lavt kulstoffodaftryk og lav indvirkning på menneskers sundhed. Dette kan bidrage til at sikre passende leve- og forretningsvilkår i hele Europa.
- (62) Adgang til intermodal godstransport og passagertransport er vigtig for alle steder i Europa. Effektive og miljøvenlige transportløsninger er stadigt vigtigere for at nå mål for klima, luftforurening, støj, tilgængelighed og konnektivitet i alle regioner i Europa. Dette omfatter individuelle transportformer samt kombineret transport. Vi vil yderligere forbedre forbindelserne mellem den regionale planlægning og udviklingen af transeuropæiske net (TEN), navnlig langs hovednetkorridorerne. Forbindelser mellem alle steder og store transportknudepunkter understøtter internationale handelsforbindelser og lokale udviklingsmuligheder. EU's samhørighedspolitik og Connecting Europe-faciliteten er vigtige for at opnå dette.
- (63) Pålidelige sekundære og lokale transportnet, der forbinder tværnationale net og bycentre, er afgørende for livskvalitet og forretningsmuligheder. Dette gælder især for mindre byer, landdistrikter, perifere og tyndt befolkede områder, øer,

bjergområder og regioner i den yderste periferi. Vi opfordrer fysiske planlæggere og transportplanlæggere til at udforske nye socialt og miljømæssigt progressive modeller for lokal og regional mobilitet og til at samarbejde om multimodal og miljøvenlig adgang til og inden for bycentre. Instrumenterne i EU's samhørighedspolitik, planer for bæredygtig bytrafik eller andre redskaber til fremme af integreret territorial eller lokal udvikling er vigtige for dette og kan allerede være til stede i territoriet.

IV Gennemførelse af prioriteter

- (64) Prioriteterne i den territoriale dagsorden 2030 skal understøttes af tiltag fra engagerede aktører. Først da kan prioriteter og bekymringer i den territoriale dagsorden med hensyn til geografiske uligheder og omstillingen til en kulstof-/klimaneutral økonomi håndteres på passende vis. Samlet set bør tiltagene styrke
- forvaltning på flere niveauer
 - stedbaserede tilgange
 - koordinerede territoriale virkninger og sammenhæng i sektorpolitikken
 - samarbejde mellem territorier
 - territorial samhørighed på europæisk plan
 - territorial samhørighed på grænseoverskridende, tværnationalt, inter- og intraregionalt plan
 - medlemsstaternes og nabolandenes bidrag til territorial samhørighed.
- (65) Ovenstående punkter hænger tæt sammen med principperne for god byforvaltning i det nye Leipzigcharter. Det drejer sig om bypolitik til gavn for almenvellet, en integreret tilgang, deltagelse og medskabelse, flerniveaustyring og en stedbaseret tilgang.

Opfordring til centrale aktører

- (66) Gennemførelsen af den territoriale dagsorden afhænger af uformelt samarbejde på flere niveauer mellem medlemsstaterne, de subnationale myndigheder, Kommissionen, Europa-Parlamentet, Det Europæiske Regionsudvalg, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg, Den Europæiske Investeringsbank og andre relevante aktører. Anvendelsen af den territoriale dagsorden vil drage fordel af samarbejdet med dem, der er ansvarlige for dagsordenen for byerne, det nye Leipzigcharter, EU's samhørighedspolitik og politikken for udvikling af

landdistrikter, gennemførelsen af EU's genopretningsplan og EU's makroregionale strategier og havområdestrategier.

- (67) **Medlemsstaternes mellemstatslige samarbejde** vil styrke samarbejdet om prioriteterne for den territoriale dagsorden på europæisk plan med Kommissionen, Europa-Parlamentet, Det Europæiske Regionsudvalg, Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg og Den Europæiske Investeringsbank. Hvert andet år vil medlemsstaterne drøfte fremskridt med hensyn til anvendelsen af den territoriale dagsorden, navnlig initiativer og tiltag, på et møde i netværket af kontaktpunkter for territorial samhørighed. Resultaterne af denne udvikling vil blive drøftet på møder mellem generaldirektørerne for territorial samhørighed. For at styrke dialogen om samspillet mellem territorial udvikling og sektorpolitikker kunne møder mellem generaldirektørerne for territorial samhørighed omfatte et fælles møde med repræsentanter for territorielt relevante politikområder.
- (68) **Medlemsstaterne vil hver især** fremme prioriteterne i den territoriale dagsorden og inddrage relevante aktører i alle sektorpolitikker og på alle forvaltningsniveauer. Dette omfatter fremme af den territoriale dagsorden i nationale strategiske, fysiske og territoriale planlægningsprocesser, partnerskabsaftaler og programmer for EU's samhørighedspolitik, nationale genopretningsplaner og andre EU-fonde, og understreger betydningen af nærhedsprincippet for at definere territoriernes art og sikre målrettede interventioner og støtte i hver enkelt medlemsstat. Det omfatter formidling af den territoriale dagsorden og et arbejde hen imod territorial samhørighed på nationalt plan sammen med sektorministerier, subnationale myndigheder og civilsamfundet.
- (69) **Subnationale myndigheder og organer**, herunder lokale og regionale myndigheder og deres nationale sammenslutninger, opfordres til at anvende den territoriale dagsorden og tage skridt til at inddrage relevante aktører. Dette indebærer, at prioriteterne for den territoriale dagsorden tages i betragtning i deres fysiske planlægning og overordnede udviklingsstrategier og -politikker, og at man lader sig inspirere af pilotaktioner og fremlægger egne forslag til nye pilotaktioner. De opfordres navnlig til at samarbejde med naboterritorier og

steder, der står over for lignende eller komplementære muligheder eller udfordringer, og med de involverede aktører. Desuden opfordres de subnationale myndigheder til at spille en aktiv rolle i regionale, nationale og europæiske debatter om anvendelsen af den territoriale dagsorden.

- (70) **Kommissionen** opfordres til at bidrage til prioriteterne i den territoriale dagsorden og yderligere styrke sine bestræbelser på at fremme territorial samhørighed i Europa, den territoriale dimension i EU's politikker og til at koordinere sektorpolitikkerne. Dette kan omfatte styrkelse af den territoriale dimension i det europæiske semester og i konsekvensanalyser ved hjælp af tilgængelige værktøjer til at vurdere territoriale virkninger, stærkere inddragelse af interessenter samt yderligere fremme — under EU's samhørighedspolitik og andre relevante EU-politikker — integreret territorial udvikling, anvendelse af relevante værktøjer og instrumenter, territorialt samarbejde og opfølgning på og inspiration fra pilotaktioner.
- (71) **Europa-Parlamentet** opfordres til at notere sig den territoriale dagsorden og overveje dens prioriteter i Regionaludviklingsudvalget (REGI) og andre udvalg og tværpolitiske grupper med en territorial dimension. Dette kan omfatte fremme af prioriteter for den territoriale dagsorden i EU's lovgivningsprocesser.
- (72) **Det Europæiske Regionsudvalg** opfordres som Den Europæiske Unions rådgivende organ, der formelt repræsenterer regioner og kommuner på EU-plan, til at bidrage til gennemførelsen og videreudviklingen af den territoriale dagsorden. Med henblik herpå opfordres Det Europæiske Regionsudvalg til at informere sine medlemmer om den territoriale dagsorden og de fremskridt, der gøres med gennemførelsen. Udvalget opfordres også til at tilskynde lokale og regionale myndigheder i Europa til at anvende den territoriale dagsorden, samarbejde med naboer og -steder, lære af pilotaktioner og fremsætte deres egne forslag til nye pilotaktioner. Det Europæiske Regionsudvalg opfordres også til at fremme målene for den territoriale dagsorden på europæisk plan gennem sit rådgivende arbejde. Det opfordres også til at fremme udbredelsen og videreudviklingen af territoriale værktøjer og instrumenter såsom territoriale konsekvensanalyser, europæiske grupper for

territorialt samarbejde (EGTS) og integreret territorial udvikling under EU's samhørighedspolitik.

- (73) **Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg** anmodes om at informere sine medlemmer om prioriteterne for den territoriale dagsorden og tilskynde dem til at samarbejde om gennemførelsen af den territoriale dagsorden. Dette omfatter understregning af betydningen af civilsamfundets partnere for at sikre en bæredygtig fremtid for alle steder og styrke lokaludvikling styret af lokalsamfundet og ethvert andet redskab, der fremmer integreret territorial udvikling og samarbejde. Desuden opfordres udvalget til at slå til lyd for prioriteterne for den territoriale dagsorden i de politiske debatter på europæisk plan.
- (74) **Den Europæiske Investeringsbank-Gruppe** anmodes om at afspejle prioriteterne og foranstaltningerne i den territoriale dagsorden, når det er relevant, i sin tilgang til långivning, blanding af lån med tilskud samt rådgivningstjenester, idet der tages hensyn til behovet for at støtte strategier for bæredygtig territorial udvikling uden at bringe dens finansielle disciplin i fare. Da EIB-Gruppen kan spille en vigtig rolle i finansieringen af bæredygtige investeringer af enhver størrelse på områder, der er omfattet af den territoriale dagsorden, opfordres den til at bidrage til pilotaktioner, navnlig for at støtte udviklingen af bedre finansieringsmetoder i den territoriale kontekst, der supplerer Europa-Kommissionen. Dette kan omfatte støtte til stedfølsomme investeringer gennem långivning, blanding af lån med tilskud og rådgivning af medlemsstater og nøgleaktører om forberedelse og gennemførelse af territoriale projekter samt anvendelse af finansielle instrumenter.
- (75) **Europæiske og nationale sammenslutninger**, der beskæftiger sig med fysisk planlægning og/eller repræsenterer lokale og regionale myndigheder, opfordres til at informere deres medlemmer om prioriteterne for den territoriale dagsorden og tilskynde dem til at anvende dagsordenen, samarbejde med naboer og -steder, lære af pilotaktioner og fremsætte deres egne forslag til nye pilotaktioner. Desuden opfordres de til at slå til lyd for målene i den territoriale dagsorden i de politiske debatter på tværnationalt og europæisk plan.

Gennemførelse gennem særlige foranstaltninger

- (76) Foranstaltninger, der gennemfører den territoriale dagsorden i praksis, kan træffes på ethvert forvaltningsniveau og kan variere med hensyn til karakter og fokus. Alle centrale aktører opfordres til at gennemføre den territoriale dagsorden inden for rammerne af deres almindelige mandat. Først da kan der tages passende hånd om geografiske uligheder og den samfundsmæssige omstilling til en kulstof-/klimaneutral økonomi.
- (77) For at inspirere til fælles aktioner i hele Europa demonstreres, afprøves og udvikles der i pilotprojekter praksisser, der bidrager til opnåelse af prioriteterne for den territoriale dagsorden. Disse foranstaltninger afspejler den stigende anerkendelse af betydningen af stedbaserede politikker ved at vise, hvordan den territoriale dimension af regionale, nationale og europæiske politikker kan håndteres aktivt. De fokuserer på læring, udveksling af bedste praksis, fælles arbejdsgrupper, der udvikler veje frem, eller gennemførelse. Alle opfordres til nøje at følge disse tiltag, lade sig inspirere af dem og fremsætte forslag til nye tiltag. Foranstaltninger vedrørende prioriteter i dagsordenen for byerne, det nye Leipzigcharter og den territoriale dagsorden kan styrke forbindelserne mellem by- og territorialpolitikker.

Koordinering

- (78) Den territoriale dagsordens aktiviteter vil blive koordineret på møder mellem generaldirektørerne for territorial samhørighed, der forberedes af netværket af kontaktpunkter for territorial samhørighed og støttes af arbejdsgruppen om den territoriale dagsorden.
- (79) Det næste ESPON-samarbejdsprogram skal fortsætte og styrke støtten og rådgivningen til EU-Rådets gennemførelsesproces og formandskaber, f.eks. gennem overvågningsaktiviteter og målrettet formidling af dokumentation og viden vedrørende den territoriale dagsorden 2030.

(80) Koordineringsaktiviteter i forbindelse med den territoriale dagsorden 2030 vil

- bestræbe sig på at sikre, at aktiviteter og pilotaktioner er gennemsigtige, udformet med og støttet af (repræsentanter for) medlemsstater, subnationale aktører og Europa-Kommissionen, hvilket gensidigt forstærker og påvirker politikudformningen på EU-plan og nationalt plan optimalt
- regelmæssigt gennemgå fremskridtene med hensyn til gennemførelse og pilotaktioner
- formidle mål og prioriteter for den territoriale dagsorden samt fremskridt med hensyn til gennemførelsen til aktører på subnationalt, nationalt og europæisk plan.

Opfølgning

(81) De kommende formandskaber for Rådet for Den Europæiske Union anmodes om at følge op på den territoriale dagsorden 2030 og yderligere styrke kommunikationen, anvendelsen og forvaltningen af den:

(82) **Meddelelse** om fremskridt med hensyn til gennemførelsen af den territoriale dagsorden og markering af det 25. og 30. jubilæum for det europæiske fysiske og funktionelle udviklingsperspektiv (1999) i 2024 og 2029 og 20-året for den territoriale dagsorden (2007) i 2027.

(83) **Anvendelse** af den territoriale dagsorden, herunder en drøftelse af fremskridt, herunder pilotaktioner.

(84) **Forvaltning** med fokus på en statusopgørelse i 2024, herunder gennemgang af forvaltningssystemet, fremskridt i gennemførelsen og relevans af prioriteterne. Dette vil ske i lyset af forberedelserne til EU's samhørighedspolitik efter 2027. Formandskabet for Rådet for Den Europæiske Union i første halvdel af 2025 opfordres til at afholde et uformelt ministermøde, der skal danne grundlag for en afgørelse om en eventuel fornyelse af den territoriale dagsorden 2030.

territorialagenda.eu

